

DE GOUDSE GLAZEN

EN HERTOG ERIK VAN BRUNSWIJK, HEER VAN WOERDEN

Er is een historische band die Woerden met Gouda verbindt. Deze relatie is op 25 juni 1966 herdacht en wel in een herdenking van het feit, dat 400 jaar geleden in de St. Janskerk te Gouda één van de beroemde gebrandschilderde ramen (glas no. 8) werd geplaatst in opdracht van Hertog Erik van Brunswijk. De maker van dit glas is de beroemde Wouter Crabeth, die in dit kunstwerk de geschiedenis van de tempelover Heliodorus heeft afgebeeld.

Pogingen om deze herdenking gedeeltelijk in Woerden te laten plaatsvinden, zijn helaas mislukt door een samenloop van omstandigheden.

De relatie Van Brunswijk-Woerden is - beknopt - als volgt:

*Hertog Erik van Brunswijk; gebrandschilderd portret
in glas 8*

Hertog Erik van Brunswijk

Dit jaar is op de Goudse Glazendag bijzondere aandacht besteed aan het achtste glas, dat in 1566 werd geschonken door Erik, hertog van Brunswijk-Kalenberg-Göttingen, een niet onbekende figuur in de geschiedenis van de stad Woerden.

Erik van Brunswijk, geboren in 1528, ging evenals zovele Duitse vorsten in vreemde krijgsdienst. Hoewel Luthers opgevoed, streed hij toch aan de zijde van Philips II tegen Frankrijk. In 1557 maakte hij twee belangrijke personen gevangen, die hij in 1558 aan Philips II overgaf tegen een vergoeding van 112.000,- gulden. Beide gevangenen konden nl. goede diensten bewijzen bij de vredesonderhandelingen met Frankrijk. Philips II was evenwel niet in staat het overeengekomen bedrag direct uit te betalen en daarom gaf hij Van Brunswijk voor een derde van dat bedrag een onderpand: de stad en heerlijkheid Woerden, welke handeling overigens in strijd was met de Woerdense privileges.

De Woerdenaren zijn niet erg gelukkig geweest met hun nieuwe heer. De sterke groep Lutheranen in Woerden kreeg zelfs geen steun van de hertog, die zich meer en meer verbond met Philips II en het Rooms-Katholicisme. In 1566 vertrok hij naar Duitsland, waarschijnlijk om soldaten te werven voor de Spaanse legermacht in Holland, alwaar de beeldenstorm woedde. Deze felle uitbarsting ging Woerden min of meer voorbij. De gematigde Lutheranen aldaar beperkten zich aanvankelijk tot een verzoek aan het stadsbestuur om de Augsburgse confessie in te voeren. Het stadsbestuur, dat toch verantwoording schuldig was aan de hertog, kon dit verzoek niet inwilligen. Toen zetten de Luthersgezinden toch door; de beelden werden uit de kerk gedragen, hetgeen voor het stadsbestuur voldoende aanleiding was de kerk te sluiten. Erik van Brunswijk liet via zijn rentmeester weten, dat de Katholieke eredienst hersteld diende te worden. Toen hieraan geen gevolg werd gegeven, poogde de hertog zijn bevel kracht bij te zetten door middel van een persoonlijk schrijven. Het stadsbestuur hield zich doof, ook nadat het geschut van het kasteel zich op de stad had gericht en een burger werd gedood.

In het najaar van 1566 verscheen de hertog in Woerden. Hij had toestemming van de landvoogdes om 300 soldaten te werven voor de 'bescherming' van Woerden. Het stadsbestuur ging toen onmiddellijk in beroep bij het Hof van Holland, dat het besluit nam de kerk weer voor de Rooms-Katholieke eredienst open te stellen. Dit bevel werd opgevolgd als zijnde een bevel van het Hof en niet van de hertog van Brunswijk.

De hertog onderstreepte zijn gezindheid jegens de Rooms-Katholieke kerk door de schenking van een gebrandschilderd raam in de St. Janskerk te Gouda, welk raam als onderschrift kreeg: 'Catholicae Religionis ergo' (ter wille van de Katholieke godsdienst). In 1567 werd hij nog door de Koning tot ridder van Gulden Vlies benoemd. Van Brunswijk bleef strijden voor de belangen van Philips II.

In 1572 kozen enige Hollandse steden de zijde van de Prins. Ook Woerden ging hiertoe over (8 augustus), tengevolge waarvan de Lutherse godsdienst beleden mocht worden. De hertog noch het gezag van Philips II kreeg daarna nog invloed in Woerden, ook al omdat men wist stand te houden tijdens de belegering gedurende 8 september 1575 tot 23 augustus 1576. Een gelukkiger afloop dus dan te Oudewater en andere steden.

Erik van Brunswijk overleed op 17 november 1584 in Italië. Zijn Hollandse bezittingen kwamen aan twee kinderen uit zijn huwelijk met Catharina Weldam. Deze erfenis bracht evenwel tal van ontwikkelingen met zich mee, waaraan eerst in 1617 een einde kwam. Toen werd Woerden een Hollands baljuwschap.

Literatuur:

Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek, deel VIII, kolom 228 en 229.

C. J. van Hetvoort, De Stad Woerden.

Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie, pagina 148 en 149.